

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliarvm Omnium Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno MCCCCXXXVIII. ad annum MCCCCXL.

Parisiis, 1644

Argumenta probantia, Spiritum sanctum ex Patre per Filium, & ex Patre
Filioque procedere. Capvt VII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15490

*Argumenta probantia, Spiritum sanctum ex Patre per
Filium, & ex Patre Filioque procedere.*

CAPVT VII.

PER primam & immediatam vniuscuiusque operationem omnes alia operationes eius fiunt, prima vero & immediata Patris operatio est generare: per generare igitur spirandi actio fit, & ex Patre per Filium Spiritus sanctus procedit. Quod autem velit hoc, quod dicimus per Filium, & quod ipsum per causam, siue principium medians significet, ex hoc non intelligimus, quod Filius fit principium medians quantum ad spirare, ita quod Pater non immediate spiret Spiritum sanctum, sed spiret eum mediante Filio, tamquam causa secundaria, sicut Deus mouet caelum intelligentia mediante. Tenemus enim cum Augustino, quod Spiritus immediate ab utroque procedit: sed intelligimus quod Filius, qui est Spiritus principium, est medians quantum ad esse inter Patrem & Spiritum sanctum, cum prius naturaliter intelligatur a Patre productus, quam Spiritus sanctus ab utroque, vt sufficienter in sermone de vnione probauimus.

Item Spiritus sanctus aut ex solo Patre procedit, aut non ex solo Patre: inter contradictoria namque nihil est medium. At non potest dici quod ex solo Patre procedat: igitur non ex solo Patre. Quod si non ex solo Patre, igitur etiam ex Filio. Quod autem non ex solo Patre procedat, probatur. Primo quidem nusquam reperitur hoc dictum, neque apud scripturam canonicam, neque apud doctores. Quod vero non fuit ab aliquo istorum dictum, non est audendum dicere. Deinde cum spirare non prima, nec immediata sit essentialis actio Patris; fit per primam, vt dictum est. Accipitur hic (per) prout importat habitudinem causae sine qua non: quia spirare necessario praesupponit generare, non prout importat habitudinem principii; quia generatio non est principium spirationis, cum spiratio Filio conueniat, cui non conuenit actiua generatio, quae est ipsum generare & generatio: quare necesse est, vt Filius etiam hac operatione participet, & per eum Spiritus sanctus procedat. Cum enim omnia sint communia Patri & Filio praeter constitutas

personarum proprietates, communis ei erit vis etiam spirandi, quæ naturalis quidem Patri, non tamen constitutiva personæ eius est, vt dictum est. Quare Spiritus ex Patre & Filio, vel ex Patre per Filium procedit. In theologia namque, per, ab, ex, nihil differunt. Quod si quis dicat, communem ergo licet Spiritui etiam sancto hanc vim spirandi esse; vim spirandi, id est actiuam spirationem, siue diuinam naturam coniunctam actiuæ spirationi tamquam essentialem & naturalem: omnia enim essentialia ipsi quoque communia sunt. Discat is, hoc impossibile esse, eo quod opponitur eius proprietati: non enim potest idem sui ipsius esse principium. Vnaquæque enim diuinarum personarum manens in eodem quod est, & suam proprietatem personalem seruans, communia etiam inuicem habet omnia essentialia. Manens enim Filius in eo quod Filius est, vt beatus Basilus ait, habet omnia quæcumque & Pater. Igitur Spiritus etiam manens in eo quod Spiritus est, habet omnia quæcumque & Pater & Filius. Proprietati itaque eius oppugnat sui ipsius principium esse; & ideo spirationem actiuam habere non potest. Sed dicet aliquis fortasse, quod si non sit ei communis spirandi vis, erit ei saltem communis generatiua potentia, quemadmodum Filio spiratiua. At non lateat eum hoc etiam impossibile esse: primo quod cum generandi potentia, id est actualis generatio constitutiva sit personæ paternæ, & incommunicabilis alteri, vt probatum est, impossibile est alteri personæ eam esse communem, quemadmodum est Filio spiratiua. Deinde quia implicat contradictionem. Si enim idem generaret Filium, & procederet ex eo, esset ad idem & principium, & quod est a principio; quod est contradictio. At ideo, dicet quispiam, hoc inconueniens sequetur, quia præsupponitur Filium spirare Spiritum. Quod si non præsupponeretur, licet solum quod Spiritus cum Patre generet Filium, non relinquetur huic inconuenienti locus. Cur enim non potius Spiritus cum Patre generet Filium, quam Filius cum Patre spiret Spiritum? Si quis hæc dicit, primo quidem se sciat quærere, quæ nemo vnquam nec cogitare quidem ausus est. Deinde potentia, id est actualis generatio quidem generatiua præcedit spirandi potentiam tamquam prima & immediata pa-

tris operatio, vt probatum est; & ideo non potest esse communis Spiritui: spirandi vero potentia cum sequatur Filii generationem, & per eius generationem, vt probatum est, fiat, non impossibile, imo necessarium est, vt sit ei communis cum Patre. Quod si quis rursus propter hæc dicat: Igitur minor est Spiritus sanctus & Patre & Filio, si quidem Pater generat Filium, & spirat Spiritum: Filius & ipse cum Patre spirat Spiritum, Spiritus vero nec Filium generat, nec seipsum, nec alium Spiritum spirat. Vana ratio eius est, & contra seipsum, qui hæc dicit, concludit. Si enim nullius personæ principium esse, imperfectionis & minutionis signum in Trinitate putandum esset, pauciorum quoque personarum causam esse, imperfectionis esset. Filius igitur cum vnius personæ dumtaxat, videlicet Spiritus principium sit, minor esset hac ratione Patre, qui ambarum personarum est principium. At hoc inconueniens est etiam solum cogitare. Igitur illud quoque similiter absurdum est. Principium enim prout est actui coniunctum, vel a principio esse, cum de personalibus proprietatibus sit, neque maius, neque minus alterum altero vel esse, vel dici facit.

Item si vis, id est actualis generatio generandi atque spirandi, id est actualis spiratio ita esset propria personæ paternæ, vt vtraque per se constitueret eius personam, vniuscuiusque vero operationis principium est forma; duæ formæ (per formas intelligimus principia harum duarum operationum) essent principia. Sed vnaquæque forma, id est vnumquodque principium operationis constitutiua cum illa operatione aliquam personam constituit, sicut essentia, quæ est principium generationis actiua cum ipsa generatione Patrem constituit, & sic pater essent duæ personæ. Hoc autem inconueniens est. Vis igitur spirandi, id est actiua spiratio non constituit personam Patris. Quod si non constituit, communis igitur est etiam vel aliis personis, vel alicui earum: non vtrisque simul, neque Spiritui soli, cum ipse seipsum spirare non possit. Est igitur communis Filio. Spiritus igitur ex Patre Filioque procedit.

Item communiter omnes doctores fatentur, Spiritum sanctum prodire ex Filio: hoc autem naturaliter intelli-

gendum est; nihil enim in Deo est præter naturam, neque per accidens. Si igitur naturaliter & secundum naturam Spiritus ex Filio prodit, in diuinis vero dupliciter potest aliquid secundum naturam prodire, aut per generationem, aut per spirationem: per generationem vero non prodit ex eo; esset enim Spiritus filius Filii: prodit igitur per spirationem, & ex eo procedit.

Quod si quis dicat: Dicere eum prodire a Filio, gratiam & operationem eius in nos significat: vanum hoc refugium est. Nam etsi gratia quadam nos participamus, & non substantia Spiritus (substantia namque Dei imparticipabilis est) non tamen prodit ex Filio non subsistens gratia, sed ipsa diuina Spiritus persona. Quod patet ex aliis clarioribus & apertioribus doctorum verbis, cum eum dicunt emanare, oriri, scaturire, elucescere a Filio. Quæ cuiusque non excæcato ipsam subsistentiam Spiritus, non participationem, nec temporalem dumtaxat emissionem significant. Talis igitur personalis Spiritus ex Filio progressus, aut naturalis, aut seruilis est; & cum non sit seruilis, necessario naturalis est. Naturalis vero ex Filio substantiæ Spiritus sancti progressus quidnam aliud sit præter eius processionem, neque fingere facile est.

Item Spiritum sanctum ex substantia Patris & Filii esse, & ex substantia eorum esse, communiter omnes orientales occidentalesq; patres clamant. At in sancta Trinitate quod ex substantia alicuius est, ex persona quoque eius sit necesse est. Igitur Spiritus cum ex substantia Filii esse dicatur ab omnibus doctoribus, ex eius quoque persona est: quod autem id quod est in Trinitate ex alicuius substantia, sit etiam ex eius hypostasi siue persona, hinc patet. Substantia vel essentia, & hypostasis, siue persona, in vnaquaque diuinarum personarum vnum sunt realiter, & ita vnum, vt ratione tantum distinguantur. Si enim realiter substantia & personæ distinguerentur, essent profecto sicuti tres personæ realiter, ita tres essentiæ vel substantiæ; vel poneretur in Trinitate quaternitas rerum, tres videlicet personæ realiter distinctæ, & tres ideo res, & essentia, quæ quarta res esset a personis realiter distincta. Horum autem vtrumque contra fidem est. Quare distinctio quidem hypostasis & essentiæ, rationis est. Vnitas vero realis, contra

quam in nobis hominibus est: etenim in nobis vnitas quidem natura, siue humanitatis cum vniuscuiusque persona, rationis est. Distinctio vero realis est. Alia namque res est humanitas ipsa, alia huius personæ indiuiduatio. Quare quemadmodum sumus multæ personæ, ita etiam multi homines. Quo fit, vt quod sit ex natura alicuius hominum, non necessario etiam sit ex eius persona: in sancta vero Trinitate e conuerso est, vt dictum est. Vnitas essentia & personæ est realis, distinctio vero rationis. Quare quod ex essentia alicuius personarum est, ex persona quoque eius necesse est esse. Si igitur Spiritus ex natura & essentia Filii est, vt in plerisque locis tum alii doctores, tum vel maxime Cyrillus probat, ex persona quoque eius est. At nostri aiunt, ideo hæc dicuntur a doctoribus, vt consubstantialitas eorum comprobetur, & vt ostendatur Spiritus eiusdem esse substantiæ cum Filio. Hoc autem quanto verius est, tanto magis pro Latinis facit. Tunc enim magis eiusdem substantiæ Spiritus cum Patre & Filio est, cum ex eorum substantia personisque eorum prodeat, hoc est, procedat. Dicatur enim clarius propter eos qui vim verborum ignorant. Nam si hoc solum consubstantialitatem significaret, vt nostri homines putant, diceretur etiam pater ex substantia Filii & Spiritus sancti, vel Filius ex substantia Spiritus. Sed hoc nec ausus est, nec audebit aliquis dicere.

Præterea cum essentia nec generet, nec spiret secundum theologos, item etiam secundum philosophos: & ipsi enim vbique dicunt operationes indiuiduorum esse, non vniuersalium & generum. Me enim non homo simpliciter, sed quidam homo genuit. Si igitur operationes indiuiduorum, non vniuersalium sunt, nec substantiæ simpliciter, quid aliud intelligendum est, cum essentiam Filii audimus, & ex ea Spiritum prodire, nisi diuinam eius personam?

Amplius nec hoc nos lateat, quod qui hæc dicebant sancti doctores, contra Arianos & Eunomianos se opponentes hæc dicebant. Qui Filium ex Patre, Spiritum ex Patre & Filio esse dicentes, ex substantia tamen eorum esse negabant; cum dicerent Filium etsi ex Patre, non tamen ex eius essentia, siue natura, sed voluntate natum fuisse.

fuisse: Spiritum vero ipsum etiam ex Filio, non tamen essentialiter, siue naturaliter, sed voluntarie. Quare Filium minorem Patre & alterius substantia, Spiritum minorem Filio & alterius essentia asserebant, tresque in diuinitate ponebant essentias. Patres igitur & sancti doctores opinionem eorum tamquam falsam refellentes, non ex Filio solum, sed etiam ex eius substantia conabantur Spiritum sanctum esse probare. Similiter Filium non ex Patre solum, verum etiam ex eius essentia. Considera ergo quomodo ad hoc, quod haeretici dicebant, ex voluntate, non essentia Filii Spiritum esse, se opponebant doctores, ex essentia Filii illum esse asseuerantes: ad hoc autem, quod illi dicebant ex Filio esse, nullus contradixit, nec dixit non esse illum ex Filio, tamquam & ipsi hoc idem sentientes, & dicentes esse ex essentia Filii: idem & ipsi intelligentes, ac si dicerent ex essentia & persona eius; & nos hoc idem dicentes. Item beatus quidem Basilius in primo contra Eunomium, Filium ait ordinem habere naturalem ad Patrem, & qualem illud habet ad ignem, quod ex eo est, & causatum ad causam. Idem etiam Spiritum similem ordinem ad Filium habere asseuerat. Magnus vero Athanasius & apertius ait, qualem ordinem & naturam habet Filius ad Patrem, talem ordinem & naturam habet Spiritus ad Filium. Ex his talis fit syllogismus: Talem ordinem & naturam habet Spiritus ad Filium, qualem Filius ad Patrem: sed Filius ad Patrem naturalem ordinem habet, qualem causatum ad causam: igitur & Spiritus sanctus naturalem ordinem habet ad Filium, qualem causatum ad causam. Igitur Filius etiam causa, siue principium est personae Spiritus sancti.

Item cum in naturalibus rebus omnis causa praecedat causatum tempore, causatum vero posterius sit sua causa; ideo quidam audientes causam & causatum in Trinitate, & praesertim Ariani & Eunomiani, ex humanis & naturalibus exemplis arguebant contra coaeternitatem Trinitatis, Filium posteriorem Patre tamquam causatum ab eo, & Spiritum Filio posteriorem tamquam causatum ab eo, probare volentes. Gregorius Nyssenus eis contradicens, & coaeternitatem trium personarum probare proponens, in primo suorum contra Eunomium librorum

proportionem quamdam Filii ad Patrem, & Spiritus ad Filium facit; Patrem quidem dicens causalitatis ratione solum præintelligi ante Filium, non autem tempore; & ideo non posse sequi, quod non sint coæterni: Filium autem & ipsum præintelligi ante Spiritum ratione causalitatis, & non aliter. Ita ut clare pateat per hunc sanctum doctorem, Filium causam esse Spiritus. Quemadmodum enim, inquit, coniungitur Patri Filius, ita & Spiritus coniungitur Filio: & rursus, quemadmodum Pater præintelligitur ante Filium, non aliqua temporali distantia, nec realiter, sed intentione, ratione causalitatis; ita & Filius præintelligitur ante Spiritum similiter intentione, ratione causalitatis.

Item etsi in rebus humanis sensibilibus non omne exemplar alicuius causæ etiam eius est (in artificiatibus enim exempla eorum non sunt etiam effectiue causæ eorum) at tamen quod naturaliter est alicuius exemplar etiam in ipsis rebus humanis, causæ est imaginis cuius exemplar est: multo igitur magis in diuinis, ubi & omnia alia, & ipsum exemplar naturaliter accipitur (nihil enim ibi præter naturam est) hæc propositio verificatur, videlicet, quod in diuinis personis alicuius exemplar est, & causæ eius est, cuius est exemplar: at ille magnus Gregorius miraculorum auctor, & inde nominatus, Filium exemplar Spiritus dicit. Patet igitur quod etiam causam eius eum putabat. Hoc idem a simili etiam probari potest. Magnus enim Basilius exemplar Filii Patrem ponit in quarto contra Eunomium, Gregorius vero prædictus in oratione quæ incipit, Hostes & alieni a catholica fide sunt, qui Filiū ex non ente dicunt; Filium exemplar Spiritus docet: at Basilius Patrem tamquā causam Filii, eius exemplar ponit: igitur Gregorius etiam Filium tamquā causam Spiritus, eius exemplar asseuerat.

Item sanctus Basilius, & plurimi alii doctores Filium imaginem Patris, Spiritum imaginem Filii dicunt: Filium item operationem Patris, Spiritum operationem Filii: Filium verbum Patris, Spiritum verbum Filii: Filium flagrantiam Patris, Spiritum flagrantiam Filii: sed secundum illa omnia dicitur Filius esse Patris tamquam ex Patre: igitur & Spiritus sanctus secundum eadem dicitur esse Filii, tamquam ex Filio.

Item si Spiritus non esset ex Filio, non distingueretur ab eo personaliter: quod cum falsum & absurdum sit, restat vt ex Filio sit. Quod autem non distingueretur ab eo personaliter, si non esset ex eo, hinc patet. Vnaquæque causa, vel principium alicuius rei dupliciter dicitur principium eius & causa. Vno modo vt quod, alio vt quo: puta forma quæ est in anima facientis, qua similem facit effectum id quod facit. Quare omne agens simile sibi agit secundum formam qua agit. Verbi gratia, huius imaginis causa est & ipse pictor, tamquam quod, & forma in anima pictoris, tamquam quo, cui similem pictor facit imaginem. Simili modo etiam in diuinis personis Pater quidem, hoc est eius diuina persona, est causa tamquam quod; diuina vero eius essentia tamquam quo: hæc enim est forma, cui similia fiunt quæ ex eo prodeunt. Quare Filius quoque & Spiritus sanctus consubstantiales ei sunt, eo quod omne quidem producat simile producat formam qua producat. Deus vero & Pater producat Filium & Spiritum diuina essentia; & ideo consubstantialia sibi producat. Si igitur Pater solus produceret Spiritum secundum eos qui ita afferunt, tunc nulla distinctio esset Filii a Spiritu sancto, cum nulla sit differentia nec in producente (idem enim est Pater) nec in forma qua producat (est enim eadem diuina essentia) nec in ipsis productis: sunt enim eiusdem formæ, vnius videlicet & communis diuinitatis; præsertim cum nulla illic materia sit, ex qua distinctio fieret. Ex quibus sequeretur, nullam esse eorum distinctionem adinuicem. Restat igitur aut Spiritum esse Filii causam, aut Filium Spiritus, ad hoc vt sit distinctio. At primum non est: igitur secundum est verum.

Item mitti in diuinis a causa esse significat: cuius testis est beatus Ioannes Chrysoströmus ad Arianos quærentes, quomodo eiusdem esset essentia qui mittit & qui mittitur, in trigesima nona homilia super Ioannem hoc modo respondens: Rursus ad res humanas sermones tuos adaptas, nec consideras, quod hæc ideo dicta sunt, vt & causam sciamus, & non incidamus in Sabellii hæresim: sed Spiritus mittitur ex Filio; igitur ex eo est.

Item ista mittendi potentia cum sit & in Patre & in Filio, secundum quam ambo mittunt Spiritum sanctum,

Concil. Tom. 33.

Mmm ij

quam etiam nostri concedunt, aut eadem est in Patre & Filio, aut alia & alia: sed si alia & alia, erit & maior & minor, & consequenter missiones diuersæ: quare nec vna potentia, nec vna eorum operatio erit. Et cum quorum potentia diuersæ, essentia quoque eorum diuersæ sint, alterius & alterius essentia erunt Pater & Filius. Sed hæc omnia absurda, & contra catholicam fidem sunt: non igitur est alia & alia; igitur eadem: sed in Patre potentia mittendi Spiritum sanctum est eadem cum potentia spirandi illum: semper enim spirat Pater Spiritum sanctum, & spirans illum mittit. Igitur etiam Filius simul cum potentia spirandi, & spirans illum mittit: ergo & Filius sancti Spiritus est productiuus. Illa vero, quam quidam aiunt secundam & temporalem missionem, tum nihil est, tum etiam per prædictam soluitur rationem. Quamquam etenim nusquam hæc duplicitas processionum reperiatur, tamen dato etiam, quod sit aliqua secunda missio quæ communis sit Patri & Filio, secundum Patrem eam & similem ei habebit: nihil enim eorum quæ communia sunt Patri & Filio, dissimile in altero eorum est. Sed Pater mittendi potentiam habet vna cum potentia spirandi: igitur & Filius cum spirandi potentia habebit potentiam mittendi.

Item quod natura alicuius est, etiam ex eo est secundum quod dicitur esse illius: Spiritus vero sanctus est Filii, & patet quod natura: non enim præter naturam, nec vt seruus. Est igitur Spiritus sanctus, vt Spiritus sanctus, videlicet vt diuina persona in Trinitate, ex Filio.

Item Spiritus sanctus est nomen relatiuum. Dicitur enim spiritus Patris, spiritus Filii: si enim esset absolutum, non diceretur alicuius. Nullum enim absolutum, secundum quod significatur a nomine, dicitur alterius, sed secundum aliquem alium respectum: quemadmodum homo, cum sit absolutum, non dicitur alicuius homo secundum quod homo, sed seruus, vel filius: sed Spiritus, secundum significatum huius nominis Spiritus, dicitur Spiritus Filii, quemadmodum & Patris. Est igitur relatiuum, & consequenter refertur ad spirantem. Est igitur Spiritus Patris & Filii tamquam a spirantibus & producentibus illum. Quod si quis dicat; Ideo dicitur spiritus Filii, quia ex

eo mittitur; falsa ratio est: e conuerso namque quia eius est, mittitur ex eo: priora enim sunt causa posteriorum. Prius autem est quod Spiritus sit Spiritus Filii, posterius vero quod mittatur ab eo. Siue enim istam temporaneam missionem dicas, posterior est absque dubio quam quod sit eius Spiritus; siquidem hoc æternum est. Siue æternam missionem intelligas, hoc etiam modo mente præintelligitur, quod Spiritus sit Spiritus Filii: quia esse quidem Spiritum Filii Spiritum, intelligitur vt habere; mittere vero vt dare: habere autem præintelligitur prius quam dare. Quare pro nobis hæc ratio facit. Quia enim natura est eius Spiritus, natura illum mittit: processio vero naturalis in diuinis cum aut per generationem, aut per spirationem sit, hæc autem non sit per generationem, relinquatur quod est per spirationem. Missio igitur ex Filio Spiritus, est eius ab eo spiratio.

Item Spiritus sanctus accipit a Filio: *Ille enim, ait, ex meo accipiet.* Quod autem accipit, est eius essentia: nec enim est aliud ipse, aliud eius essentia; esset enim compositum. Cum igitur summe simplex sit, essentiam suam & esse accipit ex Filio. Hoc enim quod dicit, *Ex meo accipiet*, non quemadmodum aliqui putant, ex meo Patre intelligendum est. Primo, quia hæc locutio neque Græca, neque Latina est. Nam si cum dicitur, *ex meo*, subintelligendum esset, Patre; hoc, *meo*, esset pronomen generis masculini: nullus autem vel in Græca vel in Latina lingua edoctus aut masculini aut feminini generis pronomen profert, nisi cum additione, meus frater, vel meus amicus, aut mea ciuitas, vel domus, dicens. Meus etenim simpliciter absque additione non magis patrem quam hostem significat. Deinde ab ipsa intentione Saluatoris hæc ratio vana probatur. *Omnia enim, inquit, quæcumque* Ioan. 16. *habet Pater, mea sunt. Ideo dixi, ex meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Ita vt tale ex iis fiat argumentum: Spiritus accipit ex iis quæ Patris sunt: sed omnia Patris mea sunt: igitur Spiritus accipit ex meis, vel ex meo. Et cum ipse & sua vnum & idem sint propter summam simplicitatem, accipiendo de suis, accipiet ex eo. Huius autem sententiæ sanctus quoque Athanasius est; ait etenim: Non enim verbum a Spiritu accipit, sed Spiritus a Verbo.

M m m iij

Iohn. 16.

Quid igitur accipiat a Filio, considerandum est. Patet quod sapientiam & scientiam: *Ex meo enim, inquit, accipiet, & annuntiabit vobis.* Annuntiare enim nihil aliud est, nisi docere & illuminare apostolos: hoc autem est sapientie opus: igitur sapientiam a Filio accipit Spiritus. Quid igitur? absque sapientia spiratus fuit a Patre, & ideo oportuit eum a Filio accipere sapientiam? aut aliud est eius esse, aliud sapientia? At hæc absurda sunt. Idem enim est sapientia & esse eius; & a quo accipit esse, ab eodem etiam accipit sapientiam: & cum spiratur, & accipit esse & subsistere, etiam accipit sapientiam. Cum igitur sapientiam a Filio quoque accipit, ipsum esse & subsistere simul ab eo accipit. Igitur Filius etiam est ei causa essendi, quemadmodum & Pater.

Item si Spiritus accipit a Filio; ergo Filius dat ei: sed ipsum dare in diuinis personis significat idem quod producere. Chrysostomus etenim illud euangelicum exponens, *Omne iudicium dedit Filio*, ait, & vt discas, quod dedit idem esse, atque generauit. Audi alias auctoritates, ex quibus hoc significatur. Quemadmodum enim Pater habet vitam in semetipso, ita dedit Filio vitam habere in semetipso. Quid igitur, primo genuit eum, & deinde dedit ei vitam? ergo absque vita genitus est. Sed hoc nec demones quidem dicerent: vna enim cum impietate magna etiam ignorantia esset hoc dicere. Quemadmodum igitur dedit ei vitam, pro eo quod genuit eum vitam, intelligendum est: ita & illud, *Dedit ei iudicium*, pro eo quod iudicem eum genuit, capiendum est. Similiter igitur cum Filius det Spiritui sapientiam, producit illum sapientiam, esse scilicet & subsistentiam ei dans, quam accipit cum spiratur ab eo. Igitur spirationis Spiritus etiam Filius causa, siue principium est.

Ibidem.

Item Filius de se quidem ipso dicit: *Quæ audiui a Patre meo, annuntiaui vobis.* de Spiritu vero: *Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur.* Quod igitur significat de Filio hoc, quod audit a Patre, idem & de Spiritu significat ipsum audire: sed de Filio ipsum audire significat esse a causa, & ipsum generari. Audire enim nihil aliud est, nisi sapientiam & scientiam accipere: Filius autem non primo natus, deinde postea accepit

scientiam, vel sapientiam, sed natus est sapientia, in ipso generari accipiens scientiam & sapientiam, & cetera omnia, quæ idem sunt cum eius essentia. Hanc igitur accipit a Patre cum audit ab eo, & audire eius generari est. Igitur & audire Spiritus sancti non significat, nisi quod a causa est, & spirationem eius. Quare a quo audit, ab eo etiam procedit: sed non solum a Patre audit, sed etiam ex Filio, quod ex ipsis verbis Saluatoris apparet, ubi dicit: *Ex meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Annuntian- Ioh. 16. di namque causa est ipsum audire: at eiusdem annuntian- di quoque hoc causa est, quod ex Filio accipit. Quare ex Filio accipere, vel audire, vnius eiusdemque rei, videlicet annuntian- di, causa est. Igitur in diuinis idem est audire & accipere; & cum accipiat ex Filio, igitur audit etiam ex eo. Eiusdem sententiæ sanctus etiam Basilius est in regula monastica, de Spiritu sancto dicens: Qui docet & suggerit omnia quæcumque audit a Filio. Cum igitur audit a Filio, etiam procedit ex eo; quod eius audire idem est quod procedere, vt dictum est.

Item esse Patrem, aut generare, non continet in se rationem spirandi; esset etenim Spiritus Filius: sed Filius omnia simpliciter habet quæ & Pater, præterquam quod generet, vel quod sit Pater. Dicit enim sanctus Cyrillus in secundo ad Hermiam: Coæternum credimus Filium Patri, & omnia quæcumque æquali mensura habentem, præter ipsum generare: hoc namque soli Deo & Patri tribuitur. Idem in sermone de Trinitate, in Filio vnigenito per omnia simili & æquali Patri, præter paternitatē. Habet igitur spirandi potentiam Filius, cum hoc præter rationem paternitatis sit: omnia vero Patris præter paternitatem, vel præter vim generandi, ipse quoque habet, vt Cyrillo placet.

Item Spiritus sanctus dicitur donum vt Patris, ita & Filii: ergo est ex utroque. Antecedens omnibus doctoribus placet, consequens probatur. Donum etenim est dantis: aliquid vero alicuius est aut secundum idemtitatem, aut vt possessio eius vel seruus, aut secundum originem: & cum nullus modorum priorum conueniat, cum dicimus Spiritum sanctum donum esse Filii, restat vt secundum tertium modum, originis videlicet, dicatur Spiritus sanctus Filii donum: ergo Filius est eius origo & causa.

Item Gregorius Nyssenus in homilia super, Pater noster, quæ incipit: Quando Moyſes populum Iſraeliticum ad montem diſcendi cauſa adducebat: diſtinctionem diuinæ Trinitatis tradens, Patrem quidem a Filio & Spiritu ſancto diſtinguit, eo quod ipſe quidem abſque cauſa eſt, ille vero a cauſa: Filium vero & Spiritum ſanctum, quibus commune eſt quod a cauſa ſint, diſtinguit abinuicem, eo quod ille quidem ex Patre eſt, hic vero ex Patre & Filio. Ita enim in antiquioribus codicibus ſcribitur. Quare manifeſte etiam ſecundum iſtum doctorem Spiritus eſt ex Filio. Quod ſi qui ſecundum moderniores libros Spiritum Filii dicant eſſe ſcriptum, non ex Filio, nec hoc modo tamen aliquid plus habebunt. Idem enim concludetur etiam ex hoc. Patet namque quod cum Filio & Spiritui ſancto commune ſit principiata, ſiue cauſata eſſe (diximus pluries quomodo capiunt ſancti doctores Græci cauſatum & principiatum in diuinis, videlicet pro eo quod eſt a principio) quærit quomodo diſtinguerentur abinuicem, & aſſerit, quod quamquam commune habeant hoc, quod ambo ſint cauſata, ſiue principiata, tamen Filius ex Patre dicitur, & vltra non procedit eius proprietatis: Spiritus vero & ex Patre dicitur, & vna cum hoc etiam Filii eum eſſe teſtantur ſcripturæ. Quare Spiritus Chriſti quoque ſpiritus eſt, Filius vero nec eſt Spiritus, nec dicitur. Et hoc putat hic ſanctus doctor ſatis eſſe ad diſtinguendum, quod Spiritus dicatur ſpiritus Filii, Filius vero non dicatur Filii Spiritus. Si igitur quod Spiritus dicatur ſpiritus Filii, diſtinguit illum a Filio; ſecundum autem noſtros nil aliud illum a Filio diſtinguit, niſi diuerſus proceſſionis modus, ipſum videlicet ſpirari: idem ergo eſt Spiritum eſſe Filii ſpiritum, atque ex Filio procedere. Cuius ergo dicitur Spiritus, ex eo etiam procedit: dicitur autem etiam Filii Spiritus, tamquam & Patris: igitur etiam ex Filio quemadmodum ex Patre procedit. Et notandum, quod vana eſt quorundam expoſitio dicentium, propter conſubſtantialitatem dici Spiritum Filii ſpiritum; cum hic ſanctus doctor tamquam diſtinctiuum hoc accipiat, quæ vero propter conſubſtantialitatem dicuntur, vniant, non diſtinguant. Si igitur non propter conſubſtantialitatem dicitur Spiritus Filii, omnes demonſtrationes Latinorum
potiſſi-

potissimæ, & absque aliqua contradictione remanent, quibus ex eo quod Spiritus dicatur spiritus Filii, etiam ex Filio eum procedere probant. Per hanc enim falsam expositionem aliqui eas euertere conantur propter consubstantialitatem, putantes dici spiritum Filii. Hanc autem sententiam Gregorius Nyssenus vt falsam manifeste reprobat, accipiens illud tamquam distinctiuum. Sed cum ad ostendendam quidem huius conclusionis veritatem, Spiritumque sanctum ex Patre & Filio procedere probandum, multa argumenta, multæ auctoritates, multæ rationes sint, satis tamen ex prædictis tibi puto fecisse.

*Solutiones inconuenientium, quæ a Græcis opponuntur Latinis
& ceteris recte sentientibus.*

CAPVT VIII.

CVM vero quædam inconuenientia nobis, qui veritatem confitemur, ab illis inferuntur, qui nec quid dicant sciunt, nec de quibus asserunt; illa quidem, quæ contra argumenta probantia veritatem opponuntur, in ipsismet argumentis breuiter soluimus, vt vidisti. Eorum vero, quæ contra ipsammet conclusionem inferuntur, eligens potiora & quæ magis verisimilia videntur, solutiones pro posse paucis & sufficienter hic inferam, vt tibi oratio ista quam fieri potest completa sit, & ad omnia sufficiens. Quamquam hæc inconuenientia non contra nos inferuntur, nec nos tenemur reddere rationem: sed contra sanctos doctores, qui nobis huius dogmatis, huiusque conclusionis principes & auctores fuerunt: & non solum contra occidentales, qui apertissime hanc docent conclusionem, sed non minus contra orientales. Ab ipsis igitur etiam solutiones quærendæ sunt, non a nobis: quod & fecerunt, Spiritu sancto præuidentes omnes insurrectiones hæreses. Attamen nos etiam ab illis illuminati, & ab aliis viris beatis, qui amplissima de hac re opera sua nobis reliquerunt, ad ea nosmetipsos opponemus. Putant igitur Patrem & Filium aut in vnâ confundi personam, si quis ex vtroque procedere Spiritum sanctum dicat; aut duas causas, duoque principia necesse esse ponere: vtrumque vero horum absurdissimum est. Nos vero ad confusionem quidem personarum hæc dicimus: quod si operationem spi-